

אלעזר בן עזריה גובה מבני חורין לפי שלא נחלקו שם רבי אלעזר בן עזריה וחכמים במשעבדי ובני חרי אלא באומדן הדעת רבנן סברי דכיון דכתב לה בגמר הדעת כתב לה ובין מן הנישואין בין מן האירוסין גובה את הכל ורבי אלעזר בן עזריה סבר אומדן דעתו ומן הסתם עיקר כתובה כתב לה בגמר דעת כי היכי דלא תיפוק בכדי אבל תוספת כלל כלל לא, ומכל מקום בין לרבנן בין לרבי אלעזר בן עזריה מן הלקוחות לא גביא דאומדן דעתא הוא דלא כתב לה זה על דעת דאילו בעי לזבוני בינתיים לא מצי מזבין, וכן כתב רבינו שרירא גאון ז"ל.

דף מ"ד ע"א. הכא נמי כיון דלא כתב לה צביתי ואוסיפית מאה אמאיתם אחולי אחלתיה לשעבודא קמא. אבל תוספת דקאמר רב הונא מזמן הנישואין היינו תוספת המוסף בכל הכתובות על מנה ומאיתם משום דבכולהו כותבין כן ואוסיפית לך אמאי דתקון רבנן הלכך לא אחלתיה לשעבודא קמא וכדקאי קאי, כמו שפירש רש"י ז"ל.

אמר רב נחמן שני שטרות היוצאין זה אחר זה בטל שני את הראשון. פירוש שני שטרי מכר או שטרי מחנה אבל בשטרי הלואה שניהן קיימין, וכן כתב כאן ריא"ף ז"ל, וכן פירש רש"י ז"ל, והראיה מההיא דאמרין (כ"ב קע"ב ב') האי מאן דנקיט בתרי שטרי בר חמשין חמשין, ושטרי כתובות הרי הן כשטרי מכר לפי שאדם עשוי ללוות ולחזור וללוות אבל אין דרך לכתוב כתובה ולהוסיף כתובה אחרת, אלא אם כן כתב בפירוש ולימא ואוסיפית לך כך וכך אמנה מאיתם וכו'.

אמר רב פפא ומודה רב נחמן דאי אוסיף לה דיקלא לתוספת כתביה. פירש רש"י ז"ל דאי מזמן ראשון ניחא ליה לא ליקני תוספת ואי מזמן שני אתי למיגבי ליקני עיקר ותוספת כמו שאמרו בשתי כתובות, והרב בעל הערוך פירש דלעולם עיקר קרקע גבי מזמן ראשון ודיקלא מזמן שני, ומסתברא כדברי בעל הערוך ז"ל דהא דלא קיימא לן כרב הונא במנה מאיתם מזמן ראשון ותוספת מזמן שני היינו משום דכיון דכולהו הדרו וכתבי מזמן הנישואין ומן זמן האירוסין ושעבודא אחולי אחליה דדעת הכל בכך, אבל במכר למה מחל שעבודו, ובשתי כתובות אחת של מאיתם ואחת של שלש מאות שאינה גובה מאיתם מזמן ראשון היינו טעמא משום דאורחא דמילתא דפעמים שאומרת לבעלה אבד שטר כתובתי ומפני שהוא אסור לקיימה שעה אחת בלא כתובה

תוספת בשעת נישואין רב הונא אמר מנה מאיתם וכו'.

ומסתבר לי דהכי פירושו רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הואיל ומשעת אירוסין זכה בהן, בתקנת חכמים דארוסה יש לה כתובה, ואקשינן מדתניא מודה רבי יהודה במאוס את בתו כשהיא קטנה ובגרה ואחר כך נישאת שאין לאביה רשות בה, דאלמא לגבי אב לא אזלינן בתר חיוב אירוסין אלא בתר כתובה דנישואין, ופרקינן אלא הואיל וברשותו נכתבין, דעדיין קטנה או נערה היא, ומיגבא מאימא גביא, מן הלקוחות מי אזלינן בתר חיוב אירוסין דמכל מקום הרי נתחייב מאותו זמן כי היכי דלא תיפוק בכדי אם תתאלמן או תתגרש, או דילמא כיון שנישאת נמחל שעבוד הראשון ואינו עיקר ואינו גובה אלא מן הנישואין ואילך דהוא עיקר, רב הונא אמר מנה מאיתם לעולם מן האירוסין בין כתב ובין לא כתב דמאותו זמן נתחייב לה ותנאי בית דין כמאן דנקיט שטרא בידה דמי, תוספת מן הנישואין לעולם בין כתב ובין לא כתב דלא כתב לה אלא על מנת לכונסה כרבי אלעזר בן עזריה וכדתנן בפרק אף על פי (נ"ד ב'), ורב הונא מילתא פסיקתא קאמר מנה מאיתם לעולם מן האירוסין ואפילו ממשעבדי ותוספת לעולם אינה גובה מן האירוסין ואפילו מבני חרי, ורב אסי אמר אפילו מנה מאיתם מן הנישואין, דאין כתובת ארוסה ואפילו כתב לה אלא כדי שלא תצא בלא כלום אילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, אבל מכיון שנישאת אינה גובה מן הלקוחות אלא מנישואין ואילך ואפילו בכותב מן האירוסין, שלא כתב לה זה אלא משום חשש מיתה וגירושין קודם נישואין הא אילו היו בטוחים שלא תתאלמן ושלא תתגרש מן האירוסין לא היה כותב לה כלל, והלכך כשבאה לכלל נישואין כאילו מחלה שעבודה דמן האירוסין דאומדן דעת שניהם הוא, וכל שכן בתוספת דלא כתב לה כלל אלא על מנת לכונסה ואסיקנא כוותיה.

ומכל מקום אם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין גובה מאיתם מן הלקוחות ואפילו לרב אסי, וכרבי אלעזר בן עזריה דאמר מן הנישואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאיתם ואלמנה מנה שלא כתב לה, כלומר תוספת, אלא על מנת לכונסה, וגובה מן המשועבדים משמע, כן נראה לי, והרמב"ם ז"ל שכתב (פ"י מאישות ה"א) המאוס את האשה וכתב לה כתובה ומת או גרשה גובה עיקר מבני חורין ואינה גובה תוספת כלל, הוא ז"ל פירש והיא דרבי

הוא כותב לה כתובה אחרת, ופעמים שהוא מוסיף לה בשניה על דעת שהראשונה נאבדה כמו שאמרו בירושלמי בפרק הכותב, אבל במכר או במתנה אני אומר לא נכתב לו שני אלא לתוספת לכד וליפוי כח של מקבל ולא לגרע כחו של ראשון.

ראשון במכר ושני במתנה ליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דמצרא. כלומר הוא כתב ליפות כחו שאם יערער עליו בעל המצר יטמין שטר המכר ויאמר במתנה נתנה לי, אבל אם נודע שכתב לו שטר אחר של מכר יש בו משום דינא דבר מצרא דלא גרע ממתנה שכתוב בה אחריות שיש בו משום דינא דבר מצרא, וראיתי תשובה לרב נטרונאי גאון ז"ל דאף על פי שנודע שכתב לו שטר אחר של מכר דכיון שכתב לו שטר מתנה אין בה משום דינא דבר מצרא, ושמא נאמר לפי דבריו דשטר מתנה שיש בו אחריות נכסים שאני לפי ששטר זה בעצמו נידון כמכר ואין כאן מתנה כלל, אבל כתב לו שטר מתנה מוחלט להכי כתב ליה שאם יערער עליו בן המצרא שלא יהא המכר מכר ויזכה בו מחמת מתנה זו, וצריך עיון.

שניהם במכר ושניהם במתנה בטל שני את הראשון מאי טעמא רפרם אמר אימא אודויי אודי ליה. כלומר שהשטר הראשון שקר, רב אחא אמר אימא אחולי אחליה לשעבודיה דקמא, ואיכא נוסחי דאית בהו כהריא אחולי אחליה לשעבודיה, ורפרם ורב אחא אימא קאמרי, ולאו למימרא דמאן דאמר אודויי אודי ליה דוקא קאמר ונפקא מינה היכא דליכא למימר טעמא דאודויי כגון דסהדי קמאי אינהו סהדי דחתימי בתניינא לא בטיל שני את הראשון, ומאן דאמר אחולי אחליה לשעבודיה דוקא קאמר ונפקא מינה למתנה דליכא משום שעבודא, אלא ודאי שניהם מודין דתרווייהו איתנהו, אלא דמר אמר דטפי איכא למיתלי בהאי טעמא ומר אמר בהאי טעמא ומיהו היכא דליכא האי טעמא תלינן באידך, ותדע לך דהא אמרי שניהם במתנה בטל שני את הראשון ולרב אחא דאמר טעמא משום דאחליה לשעבודיה קמא במתנה דלית בה אחריות הא ליכא למימר הכין, ומאי בטל שני את הראשון, וטעמא דאחולי אחליה טפי עדיף ומסתבר לפסק הלכה דלא מרעינן סהדי בלא ראייה ולא מבטלינן שטרי כיון דאיכא למיתלי הא בטעמא אחרינא.

מאי בינייהו איכא בינייהו אורועי סהדי. כלומר מרעין להו לגבי האי ונפקא מינה להיכא דמפיק האי שטרא אחרינא דחתימין בה הני סהדי פסלינן לה

אבל לגבי עלמא לא פסלינן להו דלאו כל כמיניה למיפסל סהדי אכולי עלמא, ואיכא למימר דדוקא נמי היכא דמסהדי סהדי גופייהו דחתימת ידיהו הוא הא לאו הכין לא מרעינן להו אפילו לגבי ידיה דאימר דסהדי לא ריעי אלא איהו הוא דציידינהו, ואיכא למימר דמסתמא נמי פסלינן להו לגביה דאימא האי שטרי אחרינא נמי איהו ציירה עד דאתו עדים גופייהו וקאמרי דחתימת ידיהו הוא.

דף מ"ד ע"ב. מנא הני מילי. דהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה נדונת בסקילה, אמר רבי שמעון בן לקיש דאמר קרא ומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, ואע"ג דכתיב בישראל הא איכא לידתה בישראל.

מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא ואם מאן ימאן אביה לרבות יתומה לקנס. פירוש ואם אינו ענין למפותה דיתומה מפותה אין לה קנס תנהו ענין לאנוסה, ואם תאמר ואכתי דילמא באונס הוא משום דגלי ביה קרא אבל מוציא שם רע פטור מדכתיב ביה לאבי הנערה וכי תימא נילף מיניה קנסא מקנסא לא ילפינן, יש לומר דהא דתניא לרבות יתומה לקנס במוציא שם רע קאמר דאונס נמי לא נפיק לן מהאי קרא דבסיפרי דריש ליה מתחת אשר ענה לרבות יתומה לקנס ואם מאן ימאן אם אינו ענין לאונס תנהו ענין למוציא שם רע, והרי זה כאילו הקשה ממוציא שם רע עצמו, ותדע לך דאי לאו הכי לוחביה מדתנן בפרק אלו נערות (לעיל מ' א') יתומה שנתארסה ושנתגרשה האונס חייב אע"ג דכתיב ביה לאבי הנערה, אי נמי מדתנן (לעיל כ"ט א') אלו נערות שיש להן קנס הבא על הגיורת ועל השבויה שנפדו ושנשתחררו פחותות מבת שלש שנים ויום אחד אע"ג דכיתומות ניהו אלא משום דקנסא מקנסא לא ילפינן והכא ממוציא שם רע קא פריך, הראב"ד ז"ל.

ומיהו לאו ראייה היא דאינהו מתניתין דאלו נערות אליבא דרבי עקיבא תני להו, ולרבי עקיבא ודאי לאבי הנערה כי היכי דאשר לא אורשה לאו דוקא אלא לא אורשה לאביה הא אורשה לעצמה הא נמי במוציא שם רע בין איתיה לאב בין ליתיה לאב חייב, דכי קאמרינן הכא פטור אליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר אשר לא אורשה דכתיב בפרשה דוקא הכא נמי לאבי הנערה דוקא, ומשום הכי פריך ליה מהא ברייתא דאם מאן ימאן אביה דרבי יוסי הגלילי [היא], והכי איתא בכולהו נוסחא דוקני ובפירוש

רבינו חננאל ז"ל, ואפילו למקצת ספרים דגרסי בה רבי יוסי ב"ר יהודה איכא למימר רבי יוסי ב"ר יהודה בשיטת רבי יוסי הגלילי אמרה, כך תירצו בתוספות.

והכי איתא בהדיא בירושלמי דפרק אלו נערות דגרסינן התם (ה"א) **רבי יוסי ברבי** (יהודה) חנינא אמר האונס והמפתה את היתומה פטור אמר ר' אבא בר ממל מחלוקת ברבי יוסי הגלילי ברם כרבי עקיבא יש לה קנס וקנסה לעצמה אמר רבי יוסי מתניתין אמרה כן פחותות מבת שלש שנים ויום אחד ולא כיתומה היא והא תני רבי חייא תחת אשר ענה לרבות יתומה לקנס דברי רבי יוסי הגלילי אמר ר' אחאי תפטר שבא עליה עד שלא מת אביה ומת אביה כבר נראה ליתן לאביה, עד כאן, ורש"י ז"ל פירש בענין אחר.

רבא אמר חייב מדתני רבי אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים. תמיהא לי למה לא דייק לה ממתניתין דקתני גיורת שנתגירה בתה עמה וזינתה וכו' אין לה פתח בית אביה ואינו נותן מאה סלע הא דכוותה גבי ישראל נותן מאה סלע וזו כיתומה היא, ויש לומר דאדרכה הייתי אומר דטעמא דגיורת שהיא כיתומה והוא הדין לכל יתומה, ובירושלמי (ה"ד) דייק מינה הכי דגרסינן התם מתניתין אמרה כן אין לה פתח בית אביה אינו לוקה ואינו נותן מאה סלע ולא כיתומה היא, כלומר ומשום הכי פטור וכן ליתומת ישראל, אבל מהא דתני רבי אמי שמעינן לה בהדיא, אי נמי יש לומר דהא דתני רבי אמי עדיפא ליה דקרא קא דריש דמדאיצטריך קרא למעוטי בתולת גרים מכלל דבתולת ישראל דכוותה משלם, כן נראה לי.

תני שילא שלש מדות בנערה באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה. דהיינו מוציא שם רע, סוקלין אותה על פתח בית אביה, דכתיב ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנערה והוציאו הנערה אל פתח בית אביה.

דף מ"ה ע"א. באו לה עדים בבית אביה שזנתה בבית אביה. לאו דוקא אלא אפילו (בגרה) [באו לה] קודם שתכנס לחופה סוקלין אותה אל שער העיר ההיא.

סרחה ולבסוף בגרה. ועודה בבית אביה, תידון בחנק, דבתר שעת העמדה בדין אזלינן אע"פ שבשעה שזינתה נערה היתה דכיון דאישתני גופה אישתני קטלה.

ורמינהו נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע וכו'. אבל מדרידה לדידה לא קשיא, דאע"ג דתני שילא באו לה עדים בבית חמיה שזינתה בבית אביה סוקלין אותה על פתח בית אביה כדמעיקרא, השתא לא משמע ליה דכניסה לרשות הבעל הוי שינוי לשילא אלא שינוי הגוף לבד.

ואמר ליה רבא מוציא שם רע קא רמית עליה דשילא. לשילא כל מוציא שם רע חידוש הוא דמדינא כל מוציא שם רע אפילו לא בעל הוה לן למימר שתדון כדהשתא ובחנק דכניסה לרשות הבעל הוי שינוי ומשנה קטלא, דהא נערה המאורסה בעלמא בסקילה ואילו נכנסה לחופה ולא נבעלה וזינתה השתא בחנק אע"ג דלא אישתני גופה כלל דמעיקרא נערה בתולה והשתא נמי אכתי נערה היא, אלמא כניסה לרשות הבעל חשבינן כבגרות ומשנה קטלא ואפילו הכי על ידי הוצאת שם רע תדון בסקילה כדמעיקרא אלמא חידוש הוא, ואי לאו חידוש הוה קשיא לדתני שילא מרישיה לסיפיה, ומיהו לדתני שילא הוי חידוש אבל לדידן לאו חידוש הוא כלל דלעולם בתר מעיקרא אזלינן.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא דילמא כי חדית רחמנא. כלומר אף כשתמצא לומר דמוציא שם רע חידוש הוא אכתי לא חדית לן אלא בדלא אישתני אבל היכא דאישתני גופה לא חדית ומחידוש לא גמרינן, והלכך כשזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע אם איתא דבעלמא אזלינן בתר השתא הכא נמי הוה לן למימר דתדון בחנק כדהשתא.

אלא אמר רב נחמן אישתני ולא אישתני. אי משני קטלא, תנאי היא, דתנן חטאו עד שלא נתמנו, ומנויין כאישתני גופא הוא.

דף מ"ו ע"א. בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב היינו ופרשו השמלה. הקשה הראב"ד ז"ל והלא הוצאת שם רע אינו אלא בעדים ובמקום עדים פרישת שמלה מאי עבדתה אטו בפרישת השמלה מכחישים את העדים, ותירץ דלא באו המקראות אלא להראות שנבעלה ויביא האב השמלה כדי לתקן טענתו ולחזק עדות המזימין עידי הבעל.

דף מ"ו ע"ב. בכסף ובשטר ובביאה. ירושלמי (ה"ו) ניחא בכסף, בשטר ובביאה מאי, תפטר שאמר לו לכשתקנה בתך לי בביאה יהא לך כסף זה בידי.